

GLAGOLI

Glagoli u ličnim glagolskim oblicima imaju promenu po **licima** – prvo, drugo i treće lice u jednini i množini, npr. u prezentu: **pevam, pevaš, peva, pevamo, pevate, pevaju.**

Glagoli u srpskom jeziku razlikuju **vid**. Postoje glagoli **nesvršenog vida**, koji označavaju radnju, stanje i zbivanje neprekidnog trajanja ili takve radnje koje se ponavljaju. Glagoli **svršenog vida** označavaju vremenski ograničenu, svršenu radnju, stanje i zbivanje. Neki glagoli u srpskom jeziku mogu biti **dvovidski** – isti glagol može biti i svršenog i nesvršenog vida.

GLAGOLI SVRŠENOG VIDA

dati
doći
kupiti
pokazati
udariti
vratiti
pokazati

GLAGOLI NESVRŠENOG

VIDA
davati
dolaziti
kupovati
pokazivati
udarati
vraćati
pokazivati

DVOVIDSKI GLAGOLI

Ne mogu da razgovaram dok **ručam**. Javiću ti se čim **ručam**.
Čujem muziku u daljini. **Nisam čuo** šta si rekao.

U srpskom jeziku glagoli se mogu podeliti i s obzirom na obeležje **prelaznosti**. Oni glagoli uz koje se mogu upotrebiti imenice u akuzativu kao objekti radnje zovu se **prelazni glagoli**. **Neprelazni** su oni glagoli uz koje se ne može iskazati objekat.

PRELAZNI GLAGOLI

PRIMER

Jovana **kupuje cipele**. ŠTA? (akuzativ)
Dejan **voli brata**. KOGA? (akuzativ)

NEPRELAZNI GLAGOLI

Marko **letuje** na Jadranu. - - - -
Vanja **trči**. - - - -

Glagoli koji uz sebe imaju SE zovu se **povratni glagoli**. Ako SE može dobiti svoj puni oblik SEBE (akuzativ povratne zamenice), onda su takvi glagoli **pravi povratni**, jer označavaju da vršilac obavlja radnju na sebi. Ukoliko se glagolom označava radnja koju vrše najmanje dva lica uzajamno, onda se takvi glagoli nazivaju **uzajamno-povratni glagoli**. U slučajevima kad SE ne znači objekat radnje, govorimo o **nepravim povratnim glagolima**.

	Dečak se umiva .	Dečak umiva SEBE .
pravi povratni glagoli	Ana se češlja .	Ana češlja SEBE .
	Marko se oblači .	Marko oblači SEBE .
uzajamno-povratni glagoli	Dečaci se grle .	Dečaci grle JEDAN DRUGOG .
	Učenici se grudvaju .	Učenici grudvaju JEDAN DRUGOG .
nepravi povratni glagoli	Dete se raduje .	- - - -
	Devojčica se boji .	- - - -

LIČNI GLAGOLSKI OBLICI

Glagolski oblici koji imaju promenu po licima zovu se **lični glagolski oblici**. Lični su svi oblici kojima se obeležava **vreme (prezent, perfekat, futur I, futur II, aorist, imperfekat i pluskvamperfekat)** i dva oblika kojima se obeležava **način (imperativ i potencijal)**.

VREMENA

Prezent je glagolski oblik kojim se iskazuje **sadašnjost**. To je prost glagolski oblik koji se gradi dodavanjem nastavaka na prezentsku osnovu.

		jednina	množina				
	1. lice	-m/-u	-mo				
	2. lice	-š	-te				
	3. lice	-ø	-u, -ju, -e				
glagol	tresti	pisati	brinuti	čuti	pevati	videti	držati
	tresem	pišem	brinem	čujem	pevam	vidim	držim
jednina	treseš	pišeš	brineš	čuješ	pevaš	vidiš	držiš
	trese	piše	brine	čuje	peva	vidi	drži
	tresemo	pišemo	brinemo	čujemo	pevamo	vidimo	držimo
množina	tresete	pišete	brinete	čujete	pevate	vidite	držite
	tresu	pišu	brinu	čuju	pevaju	vide	drže
glagol	jesam	Biti	moći	hteti	neću		
	jesam / sam	budem	mogu	hoću / ću	neću		
jednina	jesi / si	budeš	možeš	hoćeš / ćeš	nećeš		
	jeste / je	bude	može	hoće / će	neće		
	jesmo / smo	budemo	možemo	hoćemo / ćemo	nećemo		
množina	jeste / ste	budete	možete	hoćete / ćete	nećete		
	jesu / su	budu	mogu	hoće / će	neće		

Sadašnjost se u srpskom jeziku može iskazati jedino prezentom glagola **nesvršenog vida**. Međutim, prezentom se mogu iskazati i radnje koje su se dešavale u prošlosti. To je **pripovedački prezent**. Osim toga, njime se iskazuju i radnje koje će se desiti u budućnosti. To je **futurski prezent**.

sadašnjost	Milana sada čita knjigu.
prošlost	Idem tako juče ulicom i sretnem druga.
budućnost	Sutra putujemo kod babe i dede.

Perfekat je složen glagolski oblik. Gradi se od enklitike pomoćnog glagola **jesam** u prezentu i **radnog glagolskog prideva**.

	jednina	množina
1. lice	radio / radila sam	radili / radile smo
2. lice	radio / radila si	radili / radile ste
3. lice	radio / radila / radilo je	radili / radile / radila su

Perfektom se označava radnja koja se vršila ili izvršila u prošlosti. Njime je, takođe, moguće iskazati i **zapovest**.

prošlost	Učili smo o perfektu i prošle godine.
zapovest	Da ste odmah zaćutali!

Krnji perfekat je poseban oblik perfekta bez pomoćnog glagola. Iskazuje osećanja govornika, zatim želju, a upotrebljava se i u pripovedanju.

osećanje (npr. iznenađenje)	Reka odnela most!
želja	Živeo naš drug!
pripovedanje	Bio jednom jedan kralj...

Futur I je, kao i perfekat, složen glagolski oblik. Gradi se od enklitike pomoćnog glagola **hteti** u prezentu i infinitiva. Osim ovog postoji i oblik futura kod kojeg je pomoćni glagol iza infinitiva. Glagoli čiji se infinitiv završava na **-ti** grade futur od nepotpunog infinitiva. Glagoli čiji se infinitiv završava na **-ći** grade futur od potpunog infinitiva.

	jednina			množina		
1. lice	(ja) ću učiti	ućiću	reći ću	(mi) ćemo učiti	ućićemo	reći ćemo
2. lice	(ti) ćeš učiti	ućićeš	reći ćeš	(vi) ćete učiti	ućićete	reći ćete
3. lice	on			oni		
	ona će učiti	ućiće	reći će	one će učiti	ućiće	reći će
	ono			ona		

Futur I iskazuje radnju koja će se vršiti ili izvršiti u **budućnosti**. Futur kojim se iskazuje prošla radnja zove se **pripovedački futur**. Ovim oblikom takođe se može iskazati **želja** ili **zapovest**.

budućnost	Sutra ćemo ići na izlet.
prošlost	On ih je dugo gledao, pa će ih tek upitati .
želja	Pozdravićeš mamu i tatu!
zapovest	Otvorićete odmah sveske!

Futur II je složen glagolski oblik. Gradi se od prezenta pomoćnog glagola **biti** i **radnog glagolskog prideva**.

	jednina	množina
1. lice	budem pevao / pevala	budemo pevali / pevale
2. lice	budeš pevao / pevala	budete pevali / pevale
3. lice	bude pevao / pevala / pevalo	budu pevali / pevale / pevala

Ovaj glagolski oblik obeležava buduću radnju koja će se vršiti **pre** neke druge buduće radnje ili **istovremeno** s njom.

pre buduće radnje Kad **budeš dobio** poklon, pokazaćeš mi ga.
istovremeno s budućom radnjom Dok oni **budu učili**, vi ćete pomagati roditeljima.

Aorist je prost glagolski oblik. Gradi se dodavanjem dvojakih nastavaka na infinitivnu osnovu, i to pretežno od glagola **svršenog vida**.

	jednina		množina	
1. lice	uradi- h	sret- oh	uradi- smo	sret- osmo
2. lice	uradi- o	sret- e	uradi- ste	sret- oste
3. lice	uradi- o	sret- e	uradi- še	sret- oše

Ovaj glagolski oblik u savremenom srpskom jeziku ne upotrebljava se često. Njime se iskazuje radnja koja **se završila upravo u trenutku kada se o njoj saopštava**. Češću upotrebu aorist ima u **pripovedanju**, odnosno pri iskazivanju **namere** ili **uverenosti** da će se neka radnja izvršiti.

tek završena prošla radnja	Sad je baš sretoh na stepenicama.
pripovedanje	Nisam kriv – reče dečak i pobeže .
namera	Oдох u bioskop.
uverenost	Umreh od gladi.

Imperfekat je prost glagolski oblik čija je upotreba veoma retka. Gradi se od glagola **nesvršenog vida**, dodavanjem nastavaka na osnovu.

	Jednina		množina	
1. lice	pis- ah	tres- ijah	pis- asmo	tres- ijasmo
2. lice	pis- aše	tres- ijaše	pis- aste	tres- ijaste
3. lice	pis- aše	tres- ijaše	pis- ahu	tres- ijahu

Imperfekat označava radnju koja se vršila određeno vreme u prošlosti naporedo s nekom drugom prošlom radnjom.

Pluskvamperfekat je složen glagolski oblik. Gradi se od pomoćnog glagola **biti** u perfektu ili, ređe, u imperfektu i **radnog glagolskog prideva**.

	Jednina		množina	
1. lice	bio sam video	bejah video	bili smo videli	bejasmo videli
	videla	videla	bile smo videle	videle
2. lice	bio si video	bejaše video	bili ste videli	bejaste videli
	videla	videla	bile ste videle	videle
3. lice	bio je video	bejaše video	bili su videli	bejahu videli
	videla	videla	bile su videle	videle
	bilo je videlo	videlo	bila su videla	videla

Najčešće označava radnju koja se u prošlosti vršila **pre** neke druge prošle radnje.

pre prošle radnje Mi smo već **bili otišli** kad se vi stigli.

NAČINI

Imperativ je glagolski način. To je prost oblik koji se gradi dodavanjem nastavaka na glagolsku osnovu. Nema sva lica, već samo drugo lice jednine i prvo i drugo lice množine.

	jednina		množina	
1. lice	----	----	peva- jmo	piš- imo
2. lice	peva- j	piš- i	peva- jte	piš- ite
3. lice	----	----	----	----

Za izražavanje zapovesti u trećem licu jednine i množine koristi konstrukcija s rečcom **neka** i trećim licem jednine odnosno množine **prezenta: neka peva, neka pevaju**.

Kao način imperativ ne iskazuje vreme vršenja radnje, već obeležava govornikov odnos prema radnji: **zapovest, zabranu, molbu i želju**.

zapovest	Donesi čašu!
zabrana	Ne radi to!
molba	Ne plači , proći će.
želja	Ozdрави što pre.

Potencijal je, kao i imperativ, glagolski način. To je složen glagolski oblik koji se gradi od **aorista** pomoćnog glagola **biti** i **radnog glagolskog prideva**.

	jednina	množina
1. lice	bih spavao / spavala	bismo spavali / spavale
2. lice	bi spavao / spavala	biste spavali / spavale
3. lice	bi spavao / spavala / spavalo	bi spavali / spavale / spavala

Ovim glagolskim načinom iskazuje se **moгуćnost** ili **želja** da se neka radnja vrši odnosno **uslov** pod kojim se neka radnja vrši.

moгуćnost	Ona bi se tome radovala .
želja	Išla bih na more.
uslov	Kad bi to znao , naljutio bi se.

NELIČNI GLAGOLSKI OBLICI

Nelični glagolski oblici nemaju promenu po licima, zbog čega ne mogu imati funkciju predikata. To su **infinitiv, radni glagolski pridev, trpni glagolski pridev, glagolski prilog sadašnji i glagolski prilog prošli**.

Infinitiv se završava na **-ti** ili **-ći: pevati, reći**. To je oblik koji imenuje radnju. Učestvuje u građenju drugih glagolskih oblika i najčešće dopunjuje druge glagole nepotpunog

značenja. Može biti zamenjen veznikom **da** praćenim **prezentom**. Skoro svi glagoli u srpskom jeziku imaju oblik infinitiva (izuzetak su **jesam** i **velim**), ali je njegova upotreba u razgovornom jeziku znatno sužena u korist pomenute konstrukcije.

dopuna Danas **moramo učiti**. Danas **moramo da učimo**.

Radni glagolski pridev se gradi dodavanjem nastavaka na osnovu.

	m. r.	ž. r.	s. r.
jednina	radi- o	radi- la	radi- lo
množina	radi- li	radi- le	radi- la

Ovaj glagolski oblik učestvuje u građenju složenih glagolskih oblika, a ponekad može imati i atributsku funkciju.

perfekat Lišće **je opalo**.
atribut Gledamo **opalo** lišće.

Trpni glagolski pridev se gradi dodavanjem nastavaka na osnovu.

	m. r.	ž. r.	s. r.
napisati			
jednina	napisa- n	napisa- na	napisa- no
množina	napisa- ni	napisa- ne	napisa- na
oštetiti			
jednina	ošteć- en	ošteć- ena	ošteć- eno
množina	ošteć- eni	ošteć- ene	ošteć- ena
prodati			
jednina	proda- t	proda- ta	proda- to
množina	proda- ti	proda- te	proda- ta

Trpni glagolski pridev učestvuje u građenju pasiva, a uvek se može upotrebiti i kao atribut.

perfekat Knjiga **je pronađena**.
atribut **Pronađena** knjiga veoma je skupa.

Glagolski prilog sadašnji se gradi dodavanjem nastavka **-ći** na oblik trećeg lica množine prezenta: pevaju-**ći**. Gradi se od glagola **nesvršenog vida**. Najčešće je u funkciji priloške odredbe za vreme: **Idući** ulicom, videla sam Marka.

Glagolski prilog prošli gradi se dodavanjem nastavka **-vši** na osnovu: usta-**vši**. Gradi se uglavnom od glagola svršenog vida. I ovaj oblik ima funkciju priloške odredbe za vreme. Označava radnju koja prethodi predikatskoj radnji: **Vrativši se** kući, Maja je počela da uči.